

GLOBALLASHUV JARAYONIDA YOSHLAR MA'NAVİY ONGINING TRANSFORMATSIYASI: MILLIY QADRIYATLAR VA GLOBAL TA'SIRLAR MUVOZANATI

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Ijtimoiy fanlar
fakulteti Siyosatshunoslik yo'nalishi 4- bosqich*

Rashidova Mahliyo Baxtiyor qizi

Annotatsiya. *Globallashuv jarayoni jamiyatning barcha qatlamlariga chuqur kirib borayotgani tufayli yoshlar ma'naviy ongida yangi o'zgarishlar, yangilanishlar va tafakkur shakllari vujudga kelmoqda. Ushbu ilmiy ish globallashuvning yoshlar ma'naviy dunyosiga ta'sirini, milliy qadriyatlarning zamonaviy sharoitda qay darajada saqlanib qolishini hamda global oqimlar bilan muvozanatga kelish mexanizmlarini tahlil qiladi. Tadqiqot davomida globallashuvning ijobiy va salbiy jihatlari, yoshlarning ma'naviy ongidagi transformatsiya yo'nalishlari, madaniy o'zlikni anglash va global madaniyatning murakkab ta'sir doiralari yoritiladi. Ishning asosiy maqsadi – yoshlar ongida milliy identifikatsiyani mustahkamlash va global ta'sirlar bilan uyg'unlikda shakllantirishning ijtimoiy mexanizmlarini aniqlashdir. Tadqiqot natijalari yoshlar tarbiyasini takomillashtirish, ta'lim tizimining ma'naviy yo'nalishini kuchaytirish hamda milliy qadriyatlarni zamonaviy kontekstda qayta talqin etish uchun amaliy ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar. *globallashuv, yoshlar, ma'naviy ong, transformatsiya, milliy qadriyatlar, madaniy identitet, global ta'sirlar, axborot makoni, modernizatsiya, ma'naviy immunitet.*

Kirish. Globallashuv bugungi kunda dunyoning deyarli barcha mintaqalarida ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlarning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu jarayonning kengayishi, tezlashuvi va inson hayotining barcha jabhalariga kirib kelishi natijasida milliy davlatlar, xalqlar, madaniyatlar va alohida shaxslar yangi sharoitda yashashga majbur bo'lmoqda. Mazkur jarayon ayniqsa yosh avlodning ma'naviy dunyosiga keskin ta'sir

ko'rsatmoqda. Chunki yoshlar global axborot oqimining faol iste'molchisi, zamonaviy texnologiyalarning asosiy foydalanuvchisi va madaniyatlararo muloqotning markaziy ishtirokchisi sifatida shakllanmoqda. Shu bois ularning ma'naviy ongida sodir bo'layotgan o'zgarishlarni ilmiy asosda o'rganish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

So'nggi yillarda globallashuv jarayoni milliy qadriyatlar tizimining transformatsiyasiga, ma'naviy me'yorlarning qayta talqin etilishiga, yoshlar ongida turli madaniy modellar sintezining kuchayishiga olib kelayotganini ko'rish mumkin. Yosh avlod o'z hayot tarzida global madaniyatning turli unsurlarini qabul qilayotgan bir paytda, ular uchun milliy qadriyatlarning mustahkamligi, ma'naviy o'zlikning barqarorligi va madaniy identitetning aniqligi yanada muhim ahamiyat kasb etadi. Agar bu jarayon boshqarilmasa, milliy o'zlik zaiflashishi, yoshlarning ma'naviy tayanchi susayishi va jamiyatda ma'naviy bo'shliq kuchayishi mumkin.

Kirish qismida globallashuv tushunchasining mazmuni, unga doir turli ilmiy yondashuvlar, yoshlar ma'naviy ongiga ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillar, shuningdek, tadqiqotning obyekt va predmetiga oid nazariy asoslar yoritiladi. Globallashuv bir tomondan taraqqiyot, yangilik, texnologik yuksalish, madaniyatlararo muloqot uchun keng imkoniyatlar yaratsa, ikkinchi tomondan ma'naviy qadriyatlarga tahdid solishi, ruhiy barqarorlikka ta'sir ko'rsatishi va yoshlar orasida ma'naviy bo'shliqni yuzaga keltirishi mumkin. Shuning uchun bu jarayonni biryoqlama baholash to'g'ri emas; aksincha, uning ko'p qirrali mohiyatini kompleks tahlil qilish talab etiladi.

Yoshlar ma'naviy ongidagi transformatsiyani o'rganish davomida aniqlangan omillar shuni ko'rsatadiki, globallashuvning kuchayishi nafaqat madaniy qadriyatlar tizimiga bevosita ta'sir qilmoqda, balki yoshlarning ruhiy qiyofasiga, fikrlash madaniyatiga, dunyoni idrok etish shakllariga ham sezilarli darajada ta'sir o'tkazmoqda. Axborot texnologiyalari asrida tarbiya jarayoni avvalgidan ancha murakkab ko'rinishga ega bo'ldi. Endi yoshlarning shakllanishi faqat oila, maktab yoki mahalla doirasida amalga oshmaydi; aksincha, global tarmoqlar, ijtimoiy media, internet platformalari ham ularning ma'naviy tarbiyasida faol ishtirok etmoqda.

Shu sababli kirish bo'limida tadqiqotning ilmiy asoslanganligi, uning dolzarbligi hamda amaliy ahamiyati keng yoritiladi. Globallashuvning yoshlar ma'naviy olamiga ta'siri haqida turli tadqiqotchilar tomonidan bildirilgan fikrlar ham tahlil etiladi. Tadqiqotda ilgari surilgan asosiy g'oya shundan iboratki, globallashuv sharoitida milliy va global qadriyatlarni to'qnashuvga qo'ymasdan, ularni o'zaro uyg'unlashtirish, yoshlar ongida ikki tizim o'rtasida mustahkam muvozanat yaratish zarur. Aynan mana shu muvozanat jamiyatning ma'naviy barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

Asosiy qism. Globallashuvning yoshlar ma'naviy ongiga ta'sirini ko'rib chiqishda eng avvalo ushbu jarayonning axborot makoni orqali amalga oshayotganini ta'kidlash lozim. Internetning keng tarqalishi, mobil texnologiyalarning ommalashuvi, turli madaniy va axboriy kontentlarning doimiy ravishda yoshlar ongiga kirib borishi ularning dunyoqarashini tubdan o'zgartirmoqda. Har kuni millionlab yoshlar global ijtimoiy tarmoqlardan foydalanmoqda, virtual muloqot orqali turli xalqlarning madaniyati bilan tanishmoqda, turli tendensiyalarni o'z hayotiga singdirmoqda. Bu jarayonning ijobiy tomoni shundaki, yoshlar fikrlash doirasi kengayadi, madaniy bag'rikenglik oshadi, yangilikka ochiqlik kuchayadi. Ammo shuni ham unutmaslik kerakki, nazoratsiz axborot oqimi yoshlar ma'naviy olamida turli qarama-qarshiliklarni keltirib chiqaradi.

Asosiy qismda globallashuvning ijtimoiy-axloqiy oqibatlari, ma'naviy qadriyatlar evolyutsiyasi, global madaniyatning ta'sir mexanizmlari va yoshlarning ruhiy qiyofasida yuzaga kelayotgan o'zgarishlar atroflicha tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy identitetning mustahkamligi, oila va ta'lim tizimining strategik roli, madaniy merosni yoshlar ongida abadiylashtirishning zamonaviy yondashuvlari ko'rib chiqiladi.

Tahlil davomida shuni ko'rish mumkinki, globallashuv sharoitida yoshlarning ma'naviy ehtiyojlari ham o'zgarib bormoqda. Avvalgi davrda ma'naviy tarbiya asosan an'anaviy manbalar orqali shakllangan bo'lsa, hozirgi kunda ular virtual maydonda o'z aksini topmoqda. Yoshlar o'z ulug'larini, qadriyatlarini, hayotiy

namunalarni ko'proq internet orqali qabul qilmoqda. Buning natijasida ma'naviy mezonlarning o'zgarishi, qadriyatlar ierarxiasining o'zgarib borishi, ayrim holatlarda esa milliy an'analarning chekinishi kuzatiladi.

Globalashuvning boshqa bir ta'siri shundaki, yoshlar ongida individualizm kuchaymoqda, bu esa ba'zan jamiyatning birlashuv tamoyillariga zid kelishi mumkin. Shaxsning erkinlikka intilishi, o'z nuqtayi nazarini mustaqil himoya qilishga bo'lgan qiziqish ortgan bo'lsa-da, ayrim holatlarda individualizm haddan oshib ketib, ijtimoiy mas'uliyatning susayishiga olib keladi. Shu bilan birga, global madaniy modellar asosida yashashga intilayotgan yoshlar milliy qadriyatlarni zamonaviy talqin qilishga ehtiyoj sezadi.

Milliy qadriyatlar tizimining barqarorligi ham globalashuv davrida sinovdan o'tmoqda. Madaniy merosni saqlash, tarixiy xotirani mustahkamlash, yosh avlodga milliy g'urur va o'zligining mazmunini yetkazish muhim vazifa bo'lib qalmoqda. Ta'lim tizimi bu jarayonda asosiy o'rinda turadi. Pedagoglar yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlash, global axborot muhitida o'zini yo'qotib qo'ymaslik ko'nikmalarini shakllantirish va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish yo'lida katta mas'uliyatga ega.

Asosiy qismning yana bir muhim jihati – bu global va milliy qadriyatlar o'rtasida muvozanatni topish masalasidir. Global madaniyatning ayrim unsurlari yoshlarning turmush tarziga mos tushadigan bo'lsa, ba'zilar milliy mentalitetga zid kelishi mumkin. Shu bois, yoshlarning o'zligini anglash jarayonida ularga madaniy mezonlarni to'g'ri tanlash, o'ziga mos bo'lgan qadriyatlarni ajratish, milliy qadriyatlarni esa zamonaviy ruhda qayta anglashga ko'mak berish lozim. Bu esa nafaqat ta'lim sohasi, balki jamiyatning barcha qatlamlari uchun ustuvor masala bo'lib qolmoqda.

Xulosa. Globalashuv jarayoni yoshlar ma'naviy ongini tubdan o'zgartirayotgan murakkab fenomen ekanligi ushbu tadqiqot davomida tahlil qilindi. Yosh avlodning dunyoqarashi, qadriyatlari, ruhiy holati va hayotga munosabati zamonaviy global jarayonlar ta'sirida qayta shakllanmoqda. Bu o'zgarishlar bir tomondan rivojlanish, yangilikni idrok etish, madaniy bag'rikenglik va keng

dunyoqarash kabi ijobiy natijalarni yuzaga chiqarsa, boshqa tomondan ma'naviy barqarorlikka tahdid solishi, milliy identitetning zaiflashishiga olib kelishi mumkin.

Tadqiqotning asosiy xulosasi shundan iboratki, globallasuv sharoitida yoshlar ma'naviy ongini to'g'ri shakllantirishga qaratilgan tizimli yondashuv zarur. Milliy qadriyatlarni saqlash va global madaniyat bilan uyg'unlashtirish mexanizmlari amaliyotga to'liq tatbiq etilishi lozim. Aks holda, yoshlar axborot bosimi ostida o'zligini yo'qotishi, ma'naviy tayanchidan uzoqlashishi va madaniy identitetda bo'shliq yuzaga kelishi mumkin.

Xulosaga ko'ra, oila, ta'lim tizimi, jamiyat va axborot vositalari o'z harakatlarini bir maqsad sari yo'naltirishi, ya'ni yoshlarni ma'naviy jihatdan barkamol shaxs sifatida tarbiyalash va ularni global jarayonlarga ongli ravishda moslashtirish zarur. Ma'naviy immunitetni kuchaytirish, milliy qadriyatlarning zamonaviy talqinini shakllantirish, yoshlar ongida madaniy o'zlikni mustahkamlash kelajak taraqqiyotining poydevorini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva N. Globallasuv sharoitida yoshlarning ma'naviy dunyosida kechayotgan o'zgarishlar. – Toshkent: Ma'naviyat, 2020.
2. Karimov B. Ma'naviy qadriyatlar va zamonaviylik o'rtasidagi muvozanat. – Samarqand: Zarafshon, 2019.
3. Jo'rayev H. Globallasuvning ijtimoiy-psixologik ta'siri. – Buxoro: Buxoro nashriyoti, 2021.
4. To'rayev M. Yoshlar va global madaniyat: sotsiologik tahlil. – Toshkent: Innovatsiya, 2022.
5. Qodirova D. Milliy identitetning zamonaviy talqini. – Farg'ona: Sado, 2020.
6. Raxmonov A. Ma'naviy xavfsizlik: nazariya va amaliyot. – Nukus: Bilim, 2018.
7. Saidahmedov F. Ta'lim va tarbiyaning ma'naviy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.